

2.2. HET EERSTE VLAAMS SOCIALISTISCH KONGRES (20-21 MAART 1937).

Harry VAN VELTHOVEN

In vele opzichten was 1936 een historisch belangrijk jaar. Internationaal bezette Hitler het gedemilitariseerde Rijnland, zegevierde het Volksfront in Frankrijk, begon de Spaanse burgeroorlog, keerde België terug naar zijn neutraliteitspolitiek... Nationaal kende ons land de regeringen Van Zeeland - De Man, had een grote stakingsbeweging geleid tot de eerste Nationale Arbeidsconferentie en weerspiegelden de verkiezingsuitslagen van mei hoe de economische crisis tot een crisis van het parlementaire regime begon te leiden. Zo was de score van de drie traditionele partijen van 90 % gedaald tot 73,6 % Rex haalde ineens 11,5 %, het V.N.V. steeg tot 7,12 % en de C.P. tot 6,25 %

In Vlaanderen was vooral de katholieke partij zwaar getroffen. Ze had 10 % van haar elektoraat verloren (van 47 % naar 37 %). Rex scoorde 7,09 % en het V.N.V. 13,3 %. Enkele jaren voordien was het Vlaams-nationalisme fundamenteel van koers veranderd, waardoor het streven naar Vlaamse autonomie verweven geraakte met het autoritaire gedachtengoed van de Nieuwe Orde. Deze breuk met de arbeidersbeweging, gepaard aan het loslaten van het godsvredebeginsel, had ertoe geleid dat vrijzinnige en democratische elementen weggetrokken waren, zoals H. Vos die naar de B.W.P. overgestapt was.

De periode van de verkiezingen stond in het teken van het zoeken naar bondgenoten, concentratiebewegingen en rekuperatiestrategieën. Zo kwam in oktober een rechtse concentratie tot stand via het akkoord Rex - V.N.V. Maar vooral de katholieke partij poogde zich aan de nieuwe situatie aan te passen door een herstructurering op Vlaams - Waalse basis: de katholieke partij poogde zich aan de nieuwe situatie aan te passen door een herstructurering op Vlaams-Waalse basis: de Katholieke Vlaamse Volkspartij en de Parti Catholique Social die samen het Blok der Katholieken van België vormden. Naast de pogingen om via contacten met Rex, V.N.V. en Verdinaso alle katholieken in één katholieke concentratie te hergroeperen, kwam het in Vlaanderen op 8 december tot een beginselakkoord tussen de Katholieke Vlaamse Volkspartij en het V.N.V., wat de aanzet moest vormen tot een Vlaamse Concentratie, dat laatste op Vlaams - nationale, kristelijke en solidaristische grondslag. Het kristelijk aspect daarvan kon niet losgezien worden van de jarenlange campagne die de katholieke Actie o.l.v. het episkopaat gevoerd had. Vooral gericht op de jeugd was daarbij een totale herkerstening van de maatschappij nagestreefd, met nadruk op orde en gezag, in zijn effecten o.m. gericht tegen het A.C.W. als politiek onafhandelijke stand. Het was ook het milieu waaruit Rex zou komen. Kortom, in 1936-37 leek voor andersdenkenden het spookbeeld van een klerikaal, korporatistisch, zelfstandig Vlaanderen dreigende realiteit te worden. Om A. Vermeylen te citeren: "Heerschappij van het clericalisme is al erg genoeg, maar heerschappij van een fascistisch clericalisme ware het ergst van al".

De linkerzijde probeerde dan ook te anticiperen. Zo werd in februari 1937 via strukturaanpassing de Vlaamse Communistische partij opgericht, met "zelfbestuur" als uitgangspunt. In die

stroomversnelling situeerde zich ook het Vlaamse Socialistisch Congres van 20-21 maart 1937. Het Vlaamse socialisme kongresseerde dus voor het eerst apart om zijn zienswijze en zijn eigen identiteit aan te strepen, zowel t.a.v. de externe uitdaging als intern t.a.v. de eigen partij. Haar toenmalige positie in de Vlaamse beweging kan niet beter omschreven worden dan door J. Kuypers tijdens het congres zelf, met beeldspraak ontleend aan de voetbal-sport: "Ik heb den indruk dat de B.W.P., om wille van de soms tragische economische en sociale omstandigheden, geruimen tijd minder aandacht besteed heeft aan sommige cultuurproblemen. Onze parlementaire vrienden zijn vaak slechts backs, ten hoogste halfbacks geweest. Nu het hoogtepunt van de crisis voorbij is, laat ze morgen, onmiddellijk na dit congres, opnieuw leiding nemen, leiding geven".

Gulden Sporenviering te Kortrijk (1938)

Het zou aangewezen zijn hier de verschillende verklaringselementen te analyseren die historisch aan de basis liggen van de houding van de B.W.P. t.a.v. de Vlaamse kwestie, wat binnen dit bestek niet mogelijk is. Beperken we ons tot het aanstippen van een aantal factoren: het voeren van een nationale meerderheidsstrategie gebaseerd op A.E.S., de regionaal ongelijkmatige ontwikkeling van de B.W.P. met het Vlaamse socialisme in een nog steeds minoritaire situatie (ongeveer 27 % in Vlaanderen tijdens het interbellum) en voor machtsparticipatie afhankelijk van het Waalse socialisme (tot 1936 de meerderheid in Wallonië), het grote onbegrip en de onwil van dat Waalse socialisme t.a.v. de Vlaamse taalemancipatie waarbij het zich slechts node neerlegde (vermijden van tweetaligheid in Wallonië), als gevolg daarvan interne spanningen die van de Vlaamse kwestie lang een vrije kwestie maakten, het door het Vlaamse socialisme steunen van de Vlaamse eisen maar zonder veel offensieve instelling waardoor ideologisch

en kultureel andere groepen grotendeels het terrein konden bezetten, de merkelijke verschillen tussen de Vlaamse federaties onderling met Antwerpen o.l.v. C. Huysmans als uitgesproken de meest flamingante en waartoe men per federatie een aantal te onderzoeken indicatoren kan aanduiden, de relatief beperkte taalgevoeligheid van de arbeidersaanhang, de functie van de economische organisaties, de al of niet regerings-deelname... Tenslotte was er in de vorming van de Vlaamse identiteit op dat ogenblik de impact, zowel ideologisch als organisatorisch, van H. De Man en de groep rond hem.

Het kongres zelf werd naar schattingen van de pers bijgewoond door ongeveer 450 aanwezigen en het was, volgens organisator J. Kuypers zelf, een kongres van intellectuelen. In de politiek-kulturele afdeling werden 10 referaten gehouden, in de sociaal-economische afdeling 8 referaten. Daarna volgde een plenumzitting, met de verslagen van de afdelingen en drie referaten door respectievelijk A. Vermeylen, H. Vos en H. De Man. Het ging om vaak hoogstaande analyses, waarvan sommige nog weinig aan aktualiteitswaarde ingeboet hebben.

Bijzonder duidelijk was de afwijzing van een autonoom Vlaanderen, alsook van de katolieke aanmatiging om andersdenkenden als niet-goede Vlamingen buiten de Vlaamse volksgemeenschap te sluiten. Men zocht daarbij de eigen inbreng duidelijk te profileren en te oriënteren. Vooreerst werd de nadruk gelegd op het democratisch karakter van de Vlaamse beweging en op haar sociaal-economische dimensie, wat tevens de gelegenheid bood propaganda te maken voor het plan - De Man. Vervolgens moest een kultureel tegenoffensief op gang worden gebracht, vanuit het kreëren van een kulturele koepel binnen de partij (een vijfde komponent) die vorm zou geven aan een brede kulturele visie, niet elektoralistisch en eng partijgericht, maar die vele dakloze en vaak werkloze intellectuelen zou kunnen inspireren en aantrekken. Tenslotte werd via een rationele analyse uitgelegd waarom men een positief Vlaams-Belgische oplossing verkoos boven een negatief anti-Belgische oplossing. Vanuit die optiek werd de idee van kulturele autonomie (door C. Huysmans al voor Wereldoorlog I in België gelanceerd) geaktualiseerd, wat als basiskoncept vele voordelen bood: het Belgische feit bleef, terwijl de eigen kulturele ontwikkeling zelfstandig kon uitgebouwd worden. In het verlengde van het minimumprogramma werd dat als onmiddellijk haalbaar strijddoel naar voor geschoven. Daardoor gaf men tegelijkertijd steun aan de katolieke tegenstanders van de Vlaamse concentratie: de belgicistische tendens - Van Cauwelaert en het A.C.W., alsook aan diverse vlaamsgezinde drukkingsgroepen. In feite werd deze kulturele autonomie nog niet ruim geïnterpreteerd, maar vooral gezien als een verbetering van de taalwet op het bestuur van 1932 die voor de centrale administratie volstrekt onvoldoende was gebleken. Het ging dan ook voornamelijk over de wijze waarop een interne administratieve splitsing van de ministeriële departementen (vooral van het Ministerie van Onderwijs) en aanverwante diensten voortaan de kulturele tweeledigheid van het land recht zou doen. Met daarnaast interessante referaten van vooral H. Fayat over Brussel en de taalgrens en van L. Craeybeckx over amnestie.

In de sociaal-economische afdeling werd voornamelijk de verschuiving van het economische zwaartepunt van het Zuiden naar het

Noorden als uitgangspunt genomen. T.a.v. de Vlaams-nationalisten werd daarbij gewezen op de fictie van het ontstaan van een Vlaams kapitalisme. Voor de Vlaamse tak van de arbeidsbeweging werd een rechtmatig aandeel in de organen van de overlegeconomie opgeëist. T.a.v. de eigen B.W.P. wees H. De Man in zijn slottoespraak op de eigen aard van het Vlaamse socialisme, op het nu moeten afleggen van het minderwaardigheidscomplex "doordat we veel te gewoon zijn geraakt aan den ouden toestand die niet meer bestaat: een kleine minderheid te vormen en te worden beschouwd als het achterlijke gedeelte van het land". Geen vertaalsocialisme meer.

Die eigen Vlaamse identiteit had op diverse manieren vorm gekregen, maar zou zich vooral manifesteren door het in 1938 heraanknopen met een eigen Guldensporenviering, wat in 1939 onverwacht met het zingen van de Vlaamse Leeuw besloten werd. Blijkbaar wilde men Vlaamse symbolen niet langer laten monopoliseren.

Vanaf 1937 zou de Vlaamse ontvoogdingsstrijd zich effectief concentreren op het verwerven van kulturele autonomie, in de aangeduide betekenis. Als zodanig fungeerde het in zowat elke regeringsverklaring. Op dat ogenblik bleef van de concentratiebewegingen al niet veel meer over. Eind 1937 was de rechtse concentratie Rex - V.N.V. voorbij, viel Rex na de konfrontatie van Zeeland - Degrelle in Brussel fel terug. Ook de Vlaamse concentratie tussen K.V.V. en het V.N.V. hield vanwege de tegenkanting van het A.C.W. niet lang stand. Tegelijkertijd begon in België het Waalse probleem weer aan aktualiteit te winnen. Vanuit economische, demografische en politieke motieven begonnen Waalse socialistische middens de idee van federalisme opnieuw af te stoffen. In 1938-1939 zouden ditmaal de Waalse socialisten afzonderlijk kongresseren.